

DE GRONDWET.

VERSCHIJNT

Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIËN:

Van één tot zes regels. f 1.00.
Voor alken, regel meer. 0.15.
Behalve de 85 cts. zegelgeld.

VRIJDAG 9 SEPTEMBER.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:

JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:

Voor 's Gravenhage per 8 maanden
Voor de overige steden des Rijks

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indië:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen,
per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het
abonnement f 60, Ned. Cour.

BERIGT.

De Uitgevers vestigen de aandacht van den handel en het algemeen en van de lezers dezer Courant in het bijzonder op de rubriek "ADVERTENTIËN" in dit Dagblad geopend.

Overal in ons vaderland in aanzienlijken getale verspreid, beloven advertentiën, in deze Courant tegen zeer billijken prijs geplaatst, door de duizende lezers, aan wie ze onder de oogen komen, de vruchten, welke men van advertentiën verwacht.

Berigten van geboorte, huwelijk en overlijden worden door de Uitgevers, gratis, in DE INDIËR opgenomen.

JOH. NOMAN EN ZOON.

Men leest in de Nederlander van heden:

De heer Lightenvelt is wedergekeerd.
Op éene vraag, in deze oogenblikken de gewichtigste welligt, mag men een ondubbelzinnig antwoord te gemoet zien: wordt de wet, gelijk ze nu gewijzigd is, door den Minister voor de R. C. Eeredienst als eene monstervet beschouwd? als eene verdrukkingswet? als eene wet, waardoor op eenigerlei wijs het regt der R. C. verkort wordt?

De Heer LIGHTENVELT heeft, in de zitting der Eerste Kamer van gisteren, daarop bereids geantwoord, op éene wijs, die het Ministerie in een daglicht stelt, dat geen naam heeft:

De Minister voor de R. C. Eeredienst heeft zich van den aanvraag verklaard tegen het beginsel, om bij de wet het regt op de kerkgoetboeken te beperken.

De Minister kent dus ook de wet ongrondwettig; Hij heeft voorts de tegenwoordige wet tot het laatste toe bestreden;

Hij zal in de wet berusten, als zij mogt worden aangenomen;

Hij zal ze echter niet verdedigen; Want hij heeft daartegen nog bedenkingen!

Wachten slechts op het Bijblad der Staats-Courant, om onze lezers aan te toonen, hoe de Heer VAN HALL in de Tweede Kamer de waarheid in tegenovergestelde rigting heeft geopenbaard;

eene wet is doorgedreven, die een der Ministers, welke haar moet uitvoeren, ongrondwettig acht; de heer LIGHTENVELT niets uitgerigt te Rome; en deze Minister ondanks zijne openhartige verklaring nog altijd laat gissen de drijfveer tot zijne vreemdsoortige staatkundige eerlijkheid.

Wij zijn bevreemd te vernemen, welke eigenaardigheid thans door de Nederlander zal worden uitgedacht, om het Ministerie, na de verklaringen van den heer LIGHTENVELT, zoo veel mogelijk te ondersteunen.

De bevrediging der geschokte Protestantsche gemoederen.

Bedotte Nederlandsche natie! riepen wij uit te midden van het booze verkiezingskabaal, toen men daarbij de leus voor de onwetende hoop opstak, dat de bisschoppen van Rome uit het Protestantsche Nederland moesten worden geweerd.

Bedotte Nederlandsche natie! roepen wij andermaal uit, nu reeds door de Tweede Kamer de wet over de kerkgenootschappen; onzen tijd, onze beschaving, onzen landaard onwaardig aangenomen is, en wij zullen het zoolang uitroepen, en op de daken prediken, tot dat ten laatste het gezond oordeel weder de bovenhand bekomt; en aan de misleide menigte de oogen zullen opengaan.

Laat ons dan nu zien, wat er in de bisschopsquaestie tot heden voorgevallen is.

De last, door den vaderlandslievenden staatsman, den heer VAN ZUYLEN aan den Nederlandschen gezant te Rome gegeven, om het Pausselijk hof te verlaten, en waardoor voor het oog van Europa op de sprekendste wijze het misnoegen onzer regering over de bewuste allocutie kennelijk gemaakt werd; werd door zijnen opvolger, den heer VAN HALL onmiddellijk bij zijne optreding herroepen.

De buitenlandsche ultramontaansche bladen, die volkomen

met den geest van het Vaticaan bekend waren, leerden den indruk kennen, dien deze vaderlijke en geheel onverwachte diplomatische stap op den Pausselijken stoel maakte. «Men landsehe regering en was eene in de dweepzieke opgewondenheid van een deel der Protestantsche bevolking, een aangenaam blijk van toenadering.»

Ziedaar de eerste proeve tot bevrediging van ons Protestantsch gevoel!

De heer VAN HALL waagde zich in eene diplomatieke notawisseling met het Roomsche hof, en met geen anderen uitslag, dan welke in dit dagblad voorspeld was. De Paus nam geen woord van de allocutie terug; het antwoord, door den kardinaal ANTONELLI aan onze regering gegeven, was eene fijne, Italiaansche spotternij, waarover men zich in de hooge diplomatische kringen te 's Hage niet weinig lustig en vrolijk maakte ten koste van den nieuwen Minister van Buitenlandsche Zaken.

Ziedaar de tweede proeve tot bevrediging van ons Protestantsch gevoel!

De minister van chatholijke eeredienst werd naar Rome gezonden, niet om te onderhandelen, ook niet voor plezier, zoo als de booze wereld zeide, maar om te verhinderen, dat de Paus een kwaden indruk van de voorgedragene wet mogt ontvangen. De weergade van zulk eene vernederende houding van eenen wereldlijken Staat jegens den Pausselijken Stoel kan men alleen in de donkere tijden der middel-eeuwen terugvinden.

Ziedaar de derde proeve tot bevrediging van ons Protestantsch gevoel!

De Nederlandsche minister van catholijke eeredienst werd allerbeleefdst door den kardinaal ANTONELLI ontvangen. Kon men iets anders van eenen beschaafden Italiaanschen van eene heugelijke omstandigheid, eene belangrijke overwinning onzer diplomatie ophef te laten maken, wierp een tint van bespottelijkheid op de zending des heeren LIGHTENVELTS, en was tevens het uiterste van de verlagings en vernedering, waarin men den Staat jegens Rome plaatste.

Ziedaar de vierde proeve tot bevrediging van ons Protestantsch gevoel!

Toen het toch in weêrtil van al deze diplomatische fanfaronnade, zonneklaar moest worden, dat men met het Roomsche hof niets hoegenadigd konde vorderen, noch werkelijk gevorderd was, nam het ministerie zijne toevlugt tot eene wet om de geschokte Protestantsche gemoederen te bevredigen. In hoever is dit doel bereikt?

Is het aartsbisschopsdom van Utrecht vernietigd? neen! het blijft bestaan.

Het heet wel is waar, dat de zetel niet te Utrecht gevestigd is, maar ook dit is een valsche en bedrieglijk voor-geven, want de minister van justitie heeft erkend, dat de Aartsbisschop in Utrecht kon gaan wonen, als ieder ander ingezetene van den Staat.

Nu was het nog geheel onnoodig, dat de minister zulk eene verklaring gaf, want zonder deze zou de Aartsbisschop toch op morgen zich te Utrecht kunnen gaan vestigen; — en hij zal dit doen, zoodra hij dit goed vindt.

Zijn de Bisschoppen door eenen eed aan den Staat gebonden? volstrekt niet.

Is het getal Bisschoppen voor het vervolg beperkt? o neen!

Welke bevrediging heeft dan de wet den Protestanten aan? Of is het, dat geen Hervormde Predikanten met steek, mantel en bef zich op straat vertoonen mogen, terwijl zulks aan de R. Catholijken Geestelijken reeds volgens hunne kerkelijke verordeningen niet vrij stond, omdat zij in de kerk een gewijd priesterlijk gewaad dragen? Of is het, dat er geen klokken geluid mag plaats grijpen zonder vergunning van den Commissaris des Konings?

Geschokte gemoederen! hoe gevoelt gij u wel?

En gij, heeren Predikanten! voor zoover gij een levendig deel aan de laatste staatkundige bewegingen genomen hebt, overlegt nu eens broederlijk met elkander in uwe classicale en ringsvergaderingen, of gij niet, zooals het doorgaans gebeurt, wanneer gij u in de staatkunde mengt, — wat uw gebied niet is, — verschalkt zijt door eenige listige, staatkundige intriganten? Of gij niet de speelbal van eergierige en wraakzuchtige bedoelingen zijt geworden, en of zij, die vroeger uwen invloed inriepen, u niet spoedig met deze wet, openlijk zullen bespotten, zooals zij nu reeds heimelijk doen? Denkt er eens diep ernstig over na, of gij niet onberaden en onwillekeurig gewikkeld zijt in een hoos en onzedelijk staatkundig spel, waardoor de zedelijke kracht van den Staat

verlamd en die van het Protestantisme niet minder is verzwakt. Immers bestaat nog altijd de kracht der Hervorming in de vreedzame overtuiging der waarheid en stille be-

Enige regels uit Oom Tom vereuropeescht.

(Manilla-damp-mijmering van een groenigen, reactionair-aristocraat, of duidelijk van iemand, die zich van een beter soort waant, dan de burgerluijdes.)

— 't Is een goede tijd weêr; het onderscheid ging geheel verloren; als de torren nog vier jaar den baas gespeeld hadden dan was ieder burgerman, iedere baas (een verachtend wolkje ontwijkt door den neus) nog een zelfstandig wezen geworden; — een persoon, die zou denken, dat zijn pet zoo goed was, als mijn hoed; — doch de wind is gekeerd en blaast uit den goeden ouden hoek. Wat is eigenlijk de geheele zaak? — Ik ben een heer, en broeder Janneman. ik zal hem broeder noemen, dat luidt christelijk, en als het christelijk luidt wordt het voor christelijk gehouden, broeder Janneman is beneden en onder mij; — b. v. zijn vrouw is eene vrouw, de mijne eene dame; zijne dochters meisjes, de mijne juffers of freules; — en wat volgt hieruit (een groote rookwolk)? dat ik: omdat Janneman nog onnoozel en dom is, terwijl ik intengendeel hoogmoed, list en geweld zonder blikken noch blozen vereenig, hem bij den neus zal blijven rondleiden; verder, dat ik hem afnemen zal wat mij behaagt, en het houden naar goedvinden; dat ik al wat mij te zwaar, te smerig, te onaangenaam toeschijnt, zal doen verrigten door Janneman. — Aangenaem ik geen liefhebber van werken ben, zal Janneman voor mij arbeiden; omdat de mijne mijn jeint, verbraden van geld verdienen, ik zorgen dat het uitgegeven wordt in mijn voordeel, genoeg en belang; — Janneman zal de gaten in den weg dicht maken, opdat ik mijne schoenen, hei wat, mijne bottines niet vuil zal behoeven te maken; — in een woord, Janneman zal mijn wil doen en niet den zijnen, al de dagen van zijn aardsche leven; en zoo moge het blijven tot in de verste geslachten! — Amen! —

De mijmering eindigde, want de manilla was opgerookt. Een zucht kwam echter nog uit de veel ruimere borst, dan ettelijke maanden geleden:

't Was beroerd, dat ik zooveel burgervolkje de hand moest geven gedurende dat gekies! — Dat is op zich zelf nog een cadeautje van die Torren; — maar nu ik de wetten weêr help maken, zal ik dat deurtje ook wel sluiten; — en dan ga ik in volle veiligheid, even als van ouds onder Willem I en II, aan het laadje zitten met gesloten deuren! — Met gesloten deuren! Dat begrijpt zich. — Die openbaarheid, dat kwam ook al door de torren. Wat of dat ongedierte al scha gedaan heeft!

En de dominés! Dat was grappig! Hier werd de mijnheer gestoord; misschien hooren we wat bij eene volgende gelegenheid wat hij van de dominés zo grappig vond. *Afgeluisterd door Sam. (Urselode).*

Wij lezen in de Indier onder het opschrift

DE AMSTERDAMSCHE COURANT.

Op welk terrain de oude Amsterdamsche zich ook beweegt: steeds en in alles slaat zij den bal mis en verradt zij eene onkunde, die inderdaad verbaasd doet staan, of eene kwade trouw, welke zonder voorbeeld is. Nu zij niet meer over de «bevredigingswet» durft spreken, uit vrees van aan alle zijden welverdiend op de vingers te worden getikt, probeert ze weêr wat «poëtisch gedacht,» over koloniale aangelegenheden te keuvelen.

In haar n^o. van 31 Augustus jl. heeft de Amsterdamsche een would-be hoofdartikel voorop gezet, onder het opschrift *Britsch Indië*. Het strekt, om het bestuur aldaar van de zwartste zijde te doen kennen, ten einde de gebreken van ons bestuur in Nederlandsch Indië te vergeoelijken, «dat de Nederlanders bewind in den Aziatischen Archipel met een onpartijdigheid te doen beoordeelen.»

Wij vatten niet hoe gebreken, die bij ons bestuur tot regtvaardiging kunnen strekken, dat bestuur in zwing niet verholpen worden. Doch dit is niet, want dat is 't eigenlijk niet, want wij wenschen te wijzen — vragen wij: hoe de Amsterdamsche Courant, om zaren — lezers een regtvaardig oordeel te geven van den

stand van zaken van Britsch Indië, bepaalde onwaarheden durfde vermelden?

Den 31sten Augustus. *Dezer dagen is het zout-monopolie, dat ruim twintig miljoen gulden oplevert door het parlement opgeheven, dewijl, vooral in de binnenlandsche districten van Bengalen, dat monopolie buitengewoon zwaar drukt. Hoe zal dat te kort worden aangevuld?*

Het zout-monopolie is evenwel niet opgeheven; het te kort zal dus niet behoeven te worden aangevuld.

Op 28 Julij stelde, in het Lagerhuis, sir John Pakington een amendement voor, op de regeringsvoorstellen ter wijziging van het Indische Charter, houdende: «dat het monopolie van de O. I. compagnie op de fabricatie en den Verkoop van zout, na 1 Mei 1856, zal zijn afgeschaft, en dat de raffinage en de verkoop van zout in geheel Indië vrij zal zijn, alleen onderworpen aan zoodanigen accijns of eenige andere belasting, die op het geraffineerde zout mogelijk worden gelegd.» Dit amendement werd met 117 tegen 107 stemmen aangenomen.

In het Hoogerhuis daarentegen, werd den 8sten Augustus, dit amendement, op voorstel van lord Ellenborough, verworpen, waarmede het Lagerhuis zich, den 15den daaraanvolgende, vereenigde.

Het zout-monopolie is dus blijven bestaan. Dit kon en moest, reeds sedert zeventien dagen, ter kennisse zijn van de redactie der *Amsterdamsche Courant*; en evenwel blijft zij, op 31 Augustus, voortredeneren, alsof zij, na 28 Julij, geen Engelsche Courant had ingezien.

Welk vertrouwen verdient een dagblad, dat uit onkunde, of opzettelijk, zijne lezers op die wijze misleidt?

Prijsvraag.

Wij lezen, letterlijk, het volgend hoofdartikel in de *Stem* (het orgaan der afgescheidenen) van heden: «In de Koninkrijken van Nederland en Engeland heeft zich het zijn van het schijn afgescheiden, en nu komt het zijn uit Engeland en vermontg ziele met het schijn in Nederland, en het schijn komt ook uit Engeland en vermengt zich met het zijn in Nederland.»

«Zoude dat vermengen door den Geest der waarheid bewerkt worden, of zoude die geest, die zich in Noord-Amerika geopenbaard heeft, om alle verschillende genootschappen te vereenigen, daaraan arbeiden?»

«Redactie»

Wij loven een geïllustreerd exemplaar uit van de christelijke redevoering door den heer VAN DAM gister in de Eerste Kamer uitgesproken, aan hem, die ons de oplossing van dit taalkundig raadsel zal toezenden.

De heer VAN LIEBBER kan zijne krachten eens beproeven.

De *Stem* vraagt: «Waaruit blijkt het, dat Nederland het antwoord is frekend.»

Dat blijkt uit:

a. Jesaja XL: 8;

Genesis I: 1;

Hand. XVII: 26;

Psalm XCIII: 1;

Spreuk XVI: 4;

b. Uit Job XXXIV: 10;

Rom. I: 18;

Gen. I: 1; en

c. Uit Jesaja XXIV: 45.

Voor zulke argumenten vallen alle wapenen der eritiek weg.

Staten-Generaal.

Eerste Kamer.

ZITTING VAN DONDERDAG, 8 SEPTEMBER.

Zijn ingekomen 16 adressen tegen de wet op de kerkgenootschappen uit onderscheidene oorden des lands en 5 ten voordeele.

De heer VAN DAM VAN ISSELT, voorzitter van de commissie van petitiën, zal staande de vergadering verslag doen van de laatst ingekomen verzoekschriften, en brengt overigens met den heer INSINGER rapport uit op de gisteren ingekomen adressen.

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslagingen over de wet nopens het toezigt van den Staat op de kerkgenootschappen.

De heer VOS VAN STENWIJK motiveert zijne goedkeurende stem; hij neemt daarbij de wet op zich zelve en geen aanleiding tot herinnering tot rigtsnoer. Die wet nu bevat niets wat in strijd is met de grondwettige regten. Zij behelst niets dan noodige bepalingen in het staatsbelang om orde en rust te bewaren; zij is evenmin krenkend voor R. Katholijken als voor andere gezindheden; zij is geene partij-wet. Bovendien is die voordragt niet te wijten aan de Protestant; Spr. zal niet onderzoeken, wie aanleiding tot de grieven heeft gegeven.

De heer REEFT zal den oorsprong van het ontwerp slechts constateren; hij betrouwt de April-beweging en agitatie; daarin zijn dat Ministerie en de Tweede Kamer voortgekomen. Maar de Eerste Kamer is bestemd om alle besluiten van overijding te stuiten en driften en dwalingen

van het oogenblik tegen te gaan. — Spr. weidt verder uit over de taak en werkzaamheden van de Kamer. Maar wat daarvan zij, hij acht dit ontwerp strijdig met de Grondwet en daarom zal hij er zich tegen verklaren. Zijns inziens sluit hoofdstuk VI eene wet als de onderhavige uit.

De heer VAN BEEKE VOLLENHOVEN, de wet toetsende aan grondwettigheid en de noodzakelijkheid, zal die niet kunnen aannemen. Eene wet van louter beginselen, die de regten voor den Staat, met betrekking tot de kerkgenootschappen, zouden regelen, zou noodzakelijk en niet in strijd met de Grondwet zijn, en daaraan zou hij zijne goedkeuring kunnen schenken; maar deze wet is dat zijns inziens niet. Hij gelooft dan ook, dat de gevolgen der verwerping niet zoo ver uitziende zouden zijn, als die der aanneming. Hij ontwikkelt dit eenigermate en vindt genoegzamen klem in art. 169 der Grondwet; volgens hetwelk de Koning waakt, dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat. De aanneming, vrees hij, zal velen niet voldoende zijn, en later zal men aanvullings-wetten vragen.

De heer V. NISSEN v. PINNEN zal zich bepalen tot het onderzoek nopens de Grondwet, de wet zelve en het Staatsbelang. 1°. De wet is niet in strijd met de Grondwet, noch met hare letter, noch met haren geest. 2°. Maar wat de bepalingen der wet zelve betreft, is hij tegen deze, vooral om art. 5. Dit werkt terug op een eenmaal gepleegd bedrijf, dat op het oogenblik van het bedrijf, volgens Spr. inzien, naar de Grondwet geoorloofd was. — 3°. Als men de wet toetst aan het Staatsbelang, dan gelooft hij dat de spanning en onrust daardoor niet verminderen, maar vermeerderen zullen. Hij gelooft, dat de partij, die de wet heeft uitgelokt, zich volstrekt daardoor niet zal laten bevredigen. De minister LICHTENVELT zelfs heeft niet aangedrongen op de aanneming der wet; en dit zou hij zeker gedaan hebben, als de wet ware in het staatsbelang, ofschoon die minister zich dan ook niet met sommige bepalingen had kunnen vereenigen; maar hij heeft 't niet gedaan.

De heer VAN DER LEK DE CLERQ is mede tegen deze wet, zonder evenwel in te stemmen met al wat er tegen is aangevoerd. Hij zou het betreuren, dat de Regering bij deze voordragt ingewilligd had de opgewondenheid der menigte; want dit zou voet geven om deze in beweging te brengen. Dan zouden er ligt nog meer bewegingen uit te lokken zijn, als tot afschaffing van belastingen, het leggen van eene belasting op de rente, tot afschaffing van schuld en dergelijke.

De aanleiding kan ook niet geweest zijn de benoeming van bisschoppen, want daarop was men voorbereid, en dat de Roomsche Katholijken op bisschoppen recht hebben, is door protestanten zelve erkend. Maar ligt dan de aanleiding in de pauselijke allocutie? Dit ontkent spreker, daardoor zou men te veel eer bewijzen aan dat stuk; hij keurt de allocutie en breve af. Voorts herinnert hij hoe gisteren nog de minister LICHTENVELT heeft verklaard, dat hij tegen deze voordragt is. — Hij gelooft dan ook niet te ontkend, dat eenig kerkgenootschap op een terrein is gekomen, waarop het niet behoort, en mogt dat al het geval zijn, dan zou deze wet toch onvoldoende zijn om het te beletten. Als protestant wenscht hij vrije ontwikkeling, als bestaen waarborg tegen alle overheersching, hetzij van Rome, van Dordt of van elders. Mogt later tot beteugeling van geestelijke aanmatiging blijken, dat er eene wet noodig is, dan heeft men in Nederland genog vrijzinnige mannen, gereed om elke Regering te helpen, om de geestelijkheid op haar eigenaardig terrein terug te brengen.

Voorts ten 3°. betooft spr., dat de wet niet bevredigt. Hij verlangt geene bevrediging, omdat er geene regtmatige reden tot verontrusting is. Hij beroept zich hieromtrent op de woorden van Dr. KORTVELD. Hij zal tegen het ontwerp stemmen met een gerust gemoed, in het belang van Vaderland en Koning, alleen de zaak en geen persoon voor oogen hebbende.

De heer VAN HECKEN VAN WASSENAAR is voor het ontwerp. Hij moet echter uitdrukkelijk verklaren, niet om aan zijne R. Kath. landgenooten vrije organisatie of invoering van bisschoppelijke hiërarchie te betwisten. Maar als hij voor de wet is, dan is het, omdat hij die niet vindt ongrondwettig, en om het Ministerie in staat te stellen eenigermate te herstellen wat bedorven is door onverschilligheid en ijdelheid van het vorig Ministerie.

De heer COST JORDENS heeft in deze voordragt niets gevonden, wat op de grondwettige vrijheid en zelfstandigheid der kerkgenootschappen inbreuk zou kunnen maken. Men vergeete toch bij de beoordeeling van dat ontwerp, niet dat de Kerkgenootschappen niet zijn boven of wegens maar in den Staat. Men heeft gevraagd, of het voor het belang en de rust van den Staat beter ware de wet aan te nemen of te verwerpen? Na lange aarzeling is spreker gekomen tot het besluit, dat aannemen hier beter is.

De heer DE GITTER verklaarde zich tegen de wet wegens hare ongrondwettigheid en partijdigheid.

De Minister van Buitenlandse Zaken (de heer v. HALL) het woord opvattende, stelt zich voor, niet alle punten toe te lichten, met het ontwerp in onmiddellijk verband, maar zal zich ten deze hoofdzakelijk bepalen tot een enkel punt: het verwijt, dat de wet zou zijn eene gelogenheidswet. Wat de overige beschouwingen betreft, aangaande het grondwettige en de bijzondere deelen der voordragt, zou wenschelijk zijn de behandeling daarvan aan zijnen ambtgenoot voor justitie over te laten.

En wat nu gemeld verwijt betreft, zoo moet hij verwijzen naar hetgeen reeds elders is gezegd. Eene ongelukkige gebeurtenis heeft voorzeker aanleiding gegeven tot het maken eener wet, maar aanleiding in dien zin, dat het geblijken

was, dat er eene wet onbrak. Wanneer nu de omstandigheden van den aard zijn, dat er bij de uitvaardiging eener zoodanige wet sprake is, dan mag men toch het Vaderland niet blootstellen aan de gevolgen van wetteloosheid in dat opzigt. In de Grondwet is zeer zeker gelegen het beginsel van vrije organisatie van ieder Kerkgenootschap in den lande, maar dat beginsel is tot nu toe bij geene wet in werking gebracht?

De wet van Germinaal 10de jaar belette dit. En nu openbaarde zich door het stelsel van het vorig ministerie — welk stelsel hij niet wil beoordeelen, maar dat althans niet overeenkomt met dat van het tegenwoordig Ministerie — nu openbaarde zich, zegt hij, door het stelsel van liddelijkheid, van *laissez faire*, eene organisatie bij een belangrijk kerkgenootschap, die zich grondde op de bepalingen der Grondwet. Nu ontstond er in vele opzichten twijfel omtrent de grenzen dier vrije organisatie. Zoolang nu die quaestie niet is beslist, waaromtrant eene spoedige voorziening noodig is, kan geen penning betaald worden aan de bedienaren van het R. C. kerkgenootschap. Hij acht het dringend noodig, op deze omstandigheid wel het oog te vestigen. Ten gevolge dier organisatie heeft het land opgehouden een land van missie te zijn en de geestelijken zijn daardoor zoowel onderling als in betrekking tot de Regering in eene geheel andere verhouding gebracht dan te voren. Alles moet dienaangaande nog worden geregeld. Zoolang alzo de wet niet daar is, is het onmogelijk, voor dat kerkgenootschap een penning uit te geven. Die omstandigheid doet dus de behoefte aan eene wet uit den aard der zaak geboren worden. En zal men dan, omdat men beweerd, dat deze wet niet, gelijk men dit verlangde, zou zijn eene wet van beginselen, de zaak daaraan offeren en dus den Staat in ongellegenheid brengen?

Dit kan hij niet aannemen. Na alzo, naar hij vertrouwen mag, door deze toelichting het kenmerk van gelegheids-wet aan de voordragt te hebben ontnomen: — zal hij thans het oog vestigen op de gevolgen harer aanneming in tegenoverstelling van die eener verwerping. Hij moet al dadelijk te kennen geven, dat, van den aanvang af, dat deze quaestie het land heeft bezig gehouden het Ministerie van oordeel is geweest, dat, met het oog op onzen landaard, die kalm en bedaard is, niets beter is dan eene vrije, opene discussie over deze aangelegenheid. Uit dit oogpunt beschouwd, liet het zich aanzien, dat het wenschelijk was, deze quaestie tot een onderwerp van wetgeving te maken.

Voor een oogenblik toegegeven, dat het waar zoude zijn, dat ten deze eene spanning zou zijn overgebracht van de meerderheid op de minderheid, dan kon het Ministerie van het Nederlandsche volk verwachten, en vertrouwen, dat, nadat zijne Vertegenwoordigers de zaak rijpelijk en met nauwgezetheid hadden overwogen, die spanning zou bedaren, de rede de overhand zou hebben en allen aan de wet zouden gehoorzamen. Dit was het staatkundig oogpunt, waarvan de Regering reeds bij den aanvang van de discussie wenschte, dat van den aanvang af, de uitkomst aan hare verwachting heeft beantwoord.

Want hij zag die spanning van dag tot dag bedaren, zoo zelfs, dat men reeds was gekomen ten aanzien van dit ontwerp, tot een staat van onverschilligheid. Nadat dit ontwerp toch met eene aanzienlijke meerderheid in de Tweede Kamer was aangenomen, is de Natie werkelijk bedaarder en bedaarder geworden, meer en meer voorgelicht door de gronden van hare tegenwoordigers. En naar mate het oogenblik genaderd was, dat de wet in deze kamer zou behandeld worden, is de spanning zoo zeer verminderd dat niettegenstaande sommige bladen zich weken en maanden hebben toegelegd, om de Regering te verguizen en zelfs onder de buitenlandsche bladen zich een enkel heeft vermeten in te dringen en zich te mengen in de inwendige belangen van Nederland, men al meer en meer het stilzwijgen heeft bewaard.

Dit zal nu een van de gezegende gevolgen van de aanneming dezer wet zijn, dat het uitgemaakt zal zijn, wat tot nu toe in twijfel was getrokken, dat de gewone wetgever het recht heeft dergelijke onderwerpen te regelen; en dat eene wet tot regeling van het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen is niet ongrondwettig. Hij zal nu niet schetsen al de gevolgen eener niet-aanneming van de wet. Hij zal alleen dit zeggen, dat al wat in het oog der natie als bijna zeker was beschouwd, op nieuw onzeker zou worden. Hij moet nu vragen, of zij, die zoozeer betredt zijn voor spanning, kunnen geloven, dat die minder zal zijn als de quaestie onbeslist blijft?

Zal het volk in Nederland rustiger zijn, wanneer zich ten deze, tuschen de verschillende takken der wetgevende magt, eene verschillende zienswijze moogt opdoen, en wanneer niet al die takken eenstemming waren? Hij gelooft dit niet. Zal de spanning ophouden, wanneer men zien zal, dat het Staatsgezag onvermogen is tegen den overmoed der kerkgenootschappen, van wie dan ook? Deze Kamer zal voorzeker zulk een denkbeeld niet koesteren. De Regering heeft verklaard en zij verklaart dit nog, eene wet te behoeven, om te waken volgens het voorschrift der Grondwet; hij hoopt dat deze Kamer deze wet niet zal weigeren.

Overgaande tot het verwijt, dat men had gericht tegen de wet, alsof zij niemand zou bevredigen, merkte de heer VAN HALL op:

Vooreerst, dat zij bevredigen zou de Regering, de meerderheid der Tweede Kamer en die der Eerste, als de wet werd aangenomen, benevens de talrijke menigte, die eensgezind dacht met de Regering en die meerderheden.

Ten tweede, dat de mogendheid, die onwillekeurig de wonde had toegebracht, door haar godrag had getuigd.

waanderen de pogingen, door het ministerie in het werk gesteld. Overigens hadden alle vreemde mogendheden, zonder eenig onderscheid, verklaard sympathie te gevoelen voor den toestand, waarin Nederland zich bevond en hadden zij allen Nederland ondersteuning beloofd. Eene afstemming zou dus voor Europa een ongelukkig voorbeeld zijn.

Wat de wet van Germaïnal betrof, de Minister verdedigde het bestaan der wet op de bekende gronden, en betoogde tevens, dat al wat, op het gebied der godsdienst, sedert 1848 was tot stand gebracht van alle kracht was ontbloot, en dat derhalve de retroactiviteit der wet slechts eene hersenschijn was.

De Minister van Justitie, de heer DONKER CURTIUS, trad in eene zeer uitvoerige verdediging van het wets-ontwerp. Hij verklaarde zijne taak moeilijk, omdat hij toch iets zeggen moest, zonder daarom te veel of te weinig te zeggen.

In de eerste plaats onderzoekt de Minister al wat in de wet niet was geregeld, wat er niet in te vinden was. En dan kwam hij tot de slotsom, dat zij volstrekt niet trad op eenig kerkelijk terrein; dat zij alle geloofsbelijdenis vrij liet, en dat wel niet alleen voor de bestaande kerkgenootschappen, maar ook voor allen, die nog komen mogten. Zij gaf voorts aan de Regering geenerlei invloed op de verkiezing van geestelijken; zij gaf volle vrijheid tot regeling van het kerkelijk gebied, enz. Eindelijk vond men er niet in eenige voorziening tegen kloosters, of regeling van het verkrijgen van eigendom in de doode hand. Wat de wet alleen regelde was, dat zij aanwees de grens van de Kerk; zij handhaafde de rechten van den Staat, daar waar de kerk op het staatsgebied trad.

De bevoegdheid om kennis te nemen van al wat de inrichting en het bestuur der kerkgenootschappen betrof, ontvinge de Minister aan art. 165 der Grondwet; want zonder die kennisneming achtte hij het verleen van de bescherming, door de Grondwet gewild, onmogelijk.

De verandering, die art. 2 in de Tweede Kamer had ondergaan, kon de Minister geenszins als eene concessie aan de anti-revolutionnaire partij gedaar, beschouwen; want ware dit het geval, dan was het ook eene concessie aan de Katholijken, die het gemendeerde artikel zeer ijverig hadden verdedigd. Overigens herhaakte de minister, dat hij in art. 12 van de wet op de vreemdelingen voldoende waarborg heeft tegen het verstören van rust en orde door vreemdelingen.

Art. 5 gaf, volgens den minister, slechts een negatief vermoegen aan den Staat; aan den Koning slechts het recht om af te keuren eene standplaats, die voor de rust en orde kon gevaarlijk worden geacht. Wat de een sticht, ergert soms den ander, en het was de plicht der Regering, om voor te komen dat ergernis worde gegeven. De verkiezing van Utrecht tot zetel van een aartsbisdom kon zeer wel uitgelegd zijn geworden als opzettelijk te zijn geschied tot het geven van ergernis; en daarom behoorde de Regering te waken, dat te Utrecht den zetel niet werd gevestigd. Dat was zoo waarlijk de plicht van de Regering, dat Rome zelf het gevaar van een aartsbisdompeijken zetel te Utrecht had ingezien.

Eindelijk betoogde de minister de ongegrondheid van de tegen art. 5 gerigte beschuldiging van retroactiviteit. Dit betoog, gelijkkluidend aan het in de Tweede Kamer geleverde, zal wel hier niet door ons herhaald behoeven te worden.

Ten slotte hing de heer DONKER CURTIUS een schilderachtig tafereel op van den sticht, die in zijn boezem heerschte ontrent de zaak, die hem in het nieuwe Ministerie verbeidde, en hoe hem eindelijk onder Godes invloed, een lichtstraal door het hoofd was geschoten, door de ontdekking, dat de Grondwet een wet gedooide, die aan alle moeilijkheden een einde kon maken; en hoe aandoenlijk eensklaps, al zijne ambtgenooten met hem sympathiserende, van gevoelen waren dat eene wet la planche de salut was voor den Staat! (Behoorden bij deze sympathiserende Ministers ook LIGNENVELT, PARUD, ENSLIE en DAMBENOY?)

Van de afstemming der wet vreesde de Minister schroomelijke gevolgen. Naar zijne overtuiging zou de meerderheid der Natie, als zij zag dat de Grondwet onvermogend was om het Staatsgezag boven de Kerk te handhaven, verlangen dat de Grondwet werd herzien. Hij moest er dus wel op wijzen, dat zij die de wet zouden afstemmen de eerste hand zouden leggen aan de afbreking van het gebouw, dat in 1848 met zoo veel moeite was opgetrokken.

Dadelijk daarop protesteerden de heeren VAN YSINGA, VAN NISPEN, VAN BEEK VOLLENHOVEN, VAN SWINDEREN, VAN RIJCKVOSSSEL, VAN SASSE VAN YSELLE, GREMERS en DE RIJCKVOSSSEL tegen deze bedreiging van den Minister van Justitie. Zij wierpen verre van zich af het vermoeden, dat zij eene bedenkende hand zouden willen slaan aan de Grondwet; maar zij verklaarden, dat zij zich geen schrik lieten aangaan en ondanks de gedane bedreiging zouden blijven stemmen volgens eed en geweten.

De heeren VAN NISPEN en VAN BEEK VOLLENHOVEN voegden daarbij, dat zij evenwel nog wel wenschten ingelicht te worden, of het ministerie van de verwerping maakte een kabinets-gaestie; want dat dit geval nog invloed op de stemming zou kunnen uitoefenen.

De Heer DONKER CURTIUS lichtte zijne woorden nader toe door zo eene andere rethorische wending te geven; terwijl de heer VAN HALL niet opstond om te verklaren, of het Ministerie van de verwerping der wet eene kabinets-gaestie zou maken.

Hierna meer het woord verlangende te voeren, werden de heeren gelaten en tot stemming overgegaan, de wet met 22 tegen 16 stemmen AANGENOMEN.

VOOR stemden de Heeren: VAN DER OUDERMEELEN, VAN WIEL, VOS VAN STEENWIJK, D'ABLAING VAN GELDERENBURG, LOTSY, 't HOOFT, ANDRINGA DE KEM-

PENAER, VAN DAM VAN ISSELT, PASPOORT VAN GELIJS-KERKE, VAN ATJWA VAN PALLANDT, BOXMAN, TONGKENS, VAN LITH DE JEUDE, VAN HEECKEREN VAN WASSENAAR, BORSKI, MARTENS VAN SEVENHOVEN, INSINGER, VAN WESSEM, VAN RHEMEN, COST JORDENS, VERHEIJ VAN DEN BOGAERD en PHILIPSE (Voorzitter.)

TEGEN stemden de Heeren: VAN NISPEN VAN PAN-NERDEN, VAN DER BEKEN PASTEEL, BEERENBROEK, DE SITTER, VAN BEEK VOLLENHOVEN, VAN RIJCKVOSSSEL, VAN DEN DRIES, GREMERS, VAN SASSE VAN ISSELT, BLANKENHELM, VAN EUSINGA, VAN DER LEE DE CLEROG, VAN SWINDEREN, REGOUT, VILLERS DE PITÉ en DE BRUIN.

Buitenland.

ENGELAND.

De koningin is uit Ierland naar Schotland vertrokken, en bereids op het kasteel van Holyrood aangekomen.

FRANKRIJK.

Een dagblad, gewagende van de verzekering der regering, dat zij geene aankopen van graan zal doen, doet opmerken, dat die verzekering meer op het vervolg, dan op het verleden schijnt te slaan.

De daling van de graanprijzen hier te lande, houdt intusschen aan, en de tijdingen uit de departementen luiden niet ongunstig. Desniettemin is de Parijsche beurs den 6 niet willig geweest.

Men wacht den Keizer tegen aanstaanden Zaterdag te Parijs terug.

Vele spoorweg-maatschappijen hebben, ingevolge den wensch der regering, hare tarieven tot vervoer van granen verlaagd.

In het depart. der Ardennes hebben eenige ongeregeldheden, ter zake van de hooge graanprijzen, plaats gehad, welke echter spoedig beteugeld zijn.

De heer Depping, de bekende geschiedkundige en schrijver van verscheiden geachte werken, is te Parijs overleden.

De heer Delamarre zal geenszins de Patrie ver-koopen, zoo als eerst zijn voornemen was geweest.

Men meldt uit Bordeaux, dat de ziekte onder de druiven in dat departement vorderingen maakt.

BELGIE.

De Koning, ofschoon aan eene zware verkoudheid lijdende, is met H.D. gezin Dingsdag naar Luik vertrokken. Vele toebereidselen tot de feesten aldaar waren reeds gemaakt. Den volgende dag zou de Koning de overheden ontvangen.

Meer en meer blijkt, dat de prijsvermeerdering der granen van tijdelijken aard is; te Luik is de prijs der tarwe nu 25 fr. 78; terwijl die verleden week was 27 fr. 48 dus thans 1 fr. 70 minder. De rogge is aldaar op denzelfden prijs gebleven, maar dus ook niet vooruitgegaan. Te Namen is de daling nog aanmerklijker.

RUSLAND.

In verband met hetgeen dezer dagen gemeld is wegens de staatkundige ontwerpen van Rusland in het verre Oosten, meldt men, dat de generaal van Brankberg den 25 te Petersburg is aangekomen, alwaar hij door de regering was geroepen, om het bevel over de Tartaarsche troepen en westelijk Sibirië op zich te nemen, welke bestemd zijn de grenzen van China te bewaken.

SPANJE.

Men verzekert, dat de Cortes tegen het tijdstip der bevalling van de koningin zouden bijeengeroepen worden.

Het ministerie zal nu spoedig weder voltallig zijn, daar de heer Calderon de la Barca, gezant in de Ver. Staten, de portefeuille van buitenlandsche zaken heeft aangenomen en met de jongste pakket te Londen is aangekomen.

Drie onderwerpen houden de aandacht in Spanje steeds bezig: de zaak der ijzeren spoorwegen, de begraoting en de daarmede verbonden geldelijke toestand en eindelijk de teruggaaf van de goederen die door de orgenanen van Don Manuel Godoy, bijgenaamd den Vrededorst, gevorderd worden.

Binnenland.

's Gravenhage, 7 September.

Z. M. heeft Zijne goedkeuring verleend aan de benoeming van G. van Egmond, burgemeester van Schoten e. a., tot secretaris dier gemeente.

Z. M. heeft benoemd tot burgemeester van Berkel e. a. en Tempel A. W. C. Domis.

* Met genoegen verneemt men, dat onze geachte burgemeester, de heer Hooft, bedankt heeft voor de

betrekking van dijkgraaf van Delfland. De Prov. Staten van Zuid-Holland hadden de gelijktijdige waarneming dier betrekking met die van burgemeester oovereenigbaar verklaard. De heer Hooft zal mitsdien de betrekking van burgemeester blijven bekleeden.

* Men verneemt, dat het zilverwerk, bestemd ten geschenke voor H.H. K.K. HH. prins en prinses Hendrik der Nederlanden, en vervaardigd in de werkplaatsen van de heeren de Meijer, Pijzel en Bouscholte, zilver-smeden alhier, voor het publiek in een der vertrekken van het raadhuys ter bezigtiging is gesteld op Donderdag, Vrijdag en Zaterdag, den 8, 9 en 10 September.

* In de residentie is aangekomen en aan het hotel de l'Europe afgestapt de heer A. Dougall, hoofd-intendant van de stations-gebouwen te Perth in Zweden en de kolonel der koninklijke artillerie in Engeland, de heer William Wijde, komende van Londen.

* Gisteren had de jaarlijksche prijsuitdeeling aan de leerlingen der 's Gravenhaagsche teeken-akademie plaats. De heer Meppen hield bij die gelegenheid eene zeer belangwekkende redevoering over het streven naar een door den kunstenaar. Vervolgens werden door den heer burgemeester als voorzitter van den raad van bestuur de medailles, pryzen en getuigschriften uitgereikt aan de verschillende leerlingen, die zich de bekrooning hadden waardig gemaakt. Uit de mededeelingen, welke door den Voorzitter gedaan werden, bleek, dat de staat van het onderwijs bij de teeken-akademie over het algemeen in zeer gunstigen toestand verkeert. Voornamelijk werd met lof gewag gemaakt van de voordeelingen der leerlingen in de klasse boetseerkunde en gewezen op de door hen vervaardigde voorwerpen, die in de zaal naast de teekeningen waren ten toon gesteld. Bij de uitreiking der pryzen aan de klasse wiskunde, werd door den Voorzitter op hartelijke wijze toegeproken de leerling C. Sillevius, die zich door uitstekenden ijver en vlijt had onderscheiden en waarvan ook als bewijs werd aangevoerd, dat door hem onlangs examen is afgelegd als landmeter en dat hij als zoodanig is geadmitteerd. Daar dien leerling echter reeds ten vorigen jare de hoogste prijs in die klasse, zijnde de zilveren medaille, was uitgereikt, zoo werd hem nu een zeer vereerend buitengewoon getuigschrift ter hand gesteld, als blijk van bijzondere tevredenheid van den raad van bestuur. Aan het slot der plegtigheid werd aan de onderwijzers dank toegebracht voor hunnen ijver in het behartigen der hun toevertrouwde belangen, terwijl de leerlingen, zoowel bekroonde als niet bekroonde, werden aangespoord met hernieuwde inspanning en vlijt gebruik te maken van het onderwijs, dat han wordt gegeven.

Enige dagen geleden liep het gerucht, dat er bij het beladen van Engelsche stoombooten met levensmiddelen, te Harlingen onlusten waren ontstaan, zoodat er kaval-lerie uit het kamp bij Zeist naar die stad was gezonden, ten einde de orde te handhaven.

De *Leeuwarder Courant* van den 6den spreekt dit gerucht bepaaldelijk tegen.

Het stedelijk bestuur van Amsterdam heeft, als voorzorgsmaatregel een gedeelte van het paleis van Justitie doen inrigten tot een hospitaal voor cholera-lijdens, voor het geval, dat die ziekte andermaal de hoofdstad mogt komen bezoeken. Thans is daartegen door onderscheidene leden van de regterlijke magt, door den president, vice-president, leden van het Openb. Ministerie en den griffie en de meeste leden van het Prov. Gerechtshof in Noord-Holland een uitvoerig adres bij den Minister van Justitie ingediend.

Men meldt, dat de werken van indijking bij Bath wederom op groote schaal zijn aangevangen; ruim 3000 werklieden zijn daarmede bezig. Men wil deze werken voor den winter voltooyen. In het begin van het volgende jaar zal men eene groote afsluiting leggen in de Ooster-Schelde, die doorsneden zal worden door een sterken dijk van Bath naar Ossendrecht. Meer dan 30,000 bunders land zullen alzoo voor den akkerbouw gewonnen worden.

Op den 6den werd te Vlaardingen van de werf van den scheepsbouwmeester S. van Gijn en Zoon, te water gelaten het schooner hoekerschip *Ardina*, groot 65 lasten, voor rekening van de bouwmeesters zelven; onmiddellijk daarna werd de kiel gelegd voor het schoonerschip *Simon*, voor dezelfde rekening.

Op den 7den werd aldaar op de werf van den scheepsbouwmeester H. Drop de Zeeuw de kiel gelegd voor een schoonerschip, *Broederschap* genaamd, groot 100 lasten, voor rekening van de heeren Gebr. den Broeks.

Op den 6den is op de werf der *Willemsdijk* compagnie, te Middelburg, de steyens gerigt van het bark-schip, *Maria*, groot 180 lasten, te voeren door kapt.

